

اعتباریابی پرسشنامه چرخه مشکلات بین فردی در زوجین ایرانی

Validation of interpersonal Circumplex questionnaire in Iranian Couples

A. R. Kiani Chelmardi, Ph.D.

Department of Education, University of Mohaghegh
Ardabili, Ardabil, Iran

Y. Jamshidian Naeeni, M.A.

Department of Education & Psychology, Marvdasht Azad
University

Z. Mazaheri

Department of Education & Psychology, University of
Isfahan

✉ دکتر احمد رضا کیانی چلمردی

گروه علوم تربیتی، دانشگاه محقق اردبیلی

یاسمن جمشیدیان نائینی

گروه مشاوره، دانشگاه آزاد مرودشت

زینب مظاهری

گروه مشاوره، دانشگاه اصفهان

دریافت مقاله: ۹۶/۲/۲

دریافت نسخه اصلاح شده: ۹۶/۱۲/۲۲

پذیرش مقاله: ۹۷/۲/۲۲

Abstract

This study aims to examine the validation of Interpersonal Circumplex (IPC) and its correlation with Neo-5 in Iranian Couples. A sample of 502 persons in University of Mohaghegh Ardabili answered the self-report and spouse-report IPC and NEO-5 Questionnaires. Research method was Circumplex Model with Validity and Reliability coefficient. Randomization test of hypothesised ordered relations showed proper fit for the structure of IPC ($CI > 0.70$; $P < 0.001$). No significant difference was shown between Ir and US sample ($CI = -0.02$; $P = 0.68$). Men and women reported themselves and their spouse's interpersonal problems in the same manner in according to circumplex structure of IPC ($CI = -0.08$; $P = 0.99$; for both).

✉ Corresponding author: Department of Education, Faculty of Psychology and Education, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.
Email: akiani@uma.ac.ir

چکیده

هدف از پژوهش حاضر اعتباریابی پرسشنامه چرخه مشکلات بین فردی و همبستگی آن با آزمون پنج عاملی شخصیت در زوجین ایرانی بود. جامعه پژوهش شامل کلیه دانشجویان متأهل دانشگاه محقق اردبیلی بودند که از این بین ۵۰۲ نفر در سال تحصیلی ۹۵-۹۴ به عنوان نمونه در دسترس انتخاب شدند؛ روش پژوهش حاضر از نوع توصیفی و آزمون سازی بود. ابزارهای پژوهش شامل پرسشنامه چرخه مشکلات رفتاری بین فردی (IPC-32) و پرسشنامه پنج عاملی شخصیت (NEO-5) بود. از روش آرایش تصادفی برای بررسی روایی ساختاری ابزار استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل داده ها از آزمون آرایش تصادفی الگوهای نظمی مفروض (RTHOR) استفاده شد که برازش مناسبی را برای ساختار پرسشنامه چرخه مشکلات بین فردی نشان داد. تفاوت معناداری بین نمونه ایران و آمریکا وجود نداشت.

✉ نویسنده مسئول: اردبیل، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، گروه علوم تربیتی
پست الکترونیکی: a.kiani@uma.ac.ir

Results added up to cross-cultural supports of IPC structural validity. Some suggestions were discussed. Its correlation with Neo-5 showed that Neo-5 Dimensions were congruent with Interpersonal Circumplex. In the end, IPC can be used as a measure for assessing and recognizing communications and behaviors in Iranian couples.

Keyword: Interpersonal Circumplex, Validation, Couples, Neo-5.

زنان و مردان مشکلات بین‌فردی خود و همسران‌شان را به صورت مشابه و منطبق با ساختار چرخه‌ای IPC گزارش کردند. ضریب آلفای کرونباخ در خرده‌مقیاس‌های پرسشنامه چرخه مشکلات بین‌فردی بین ۰/۷۰ تا ۰/۸۹ برآورد شده است. نتایج از نظر بعد بین‌فرهنگی نیز از این مدل حمایت می‌کند. همبستگی آن با آزمون پنج عاملی شخصیت نیز مورد بررسی قرار گرفت و نتایج نشان داد که ابعاد پرسشنامه پنج عاملی شخصیت با چرخه بین‌فردی هم‌خوانی دارند.

کلیدواژه‌ها: چرخه مشکلات بین‌فردی، اعتباریابی، زوجین، پنج عاملی شخصیت.

مقدمه

ازدواج نهاد اجتماعی مهمی در شکل دادن به خانواده است و خانواده به نوبه خود مکانی امن برای زندگی مردان، زنان و کودکان در سراسر جهان است. این حقیقت وجود دارد که خانواده «منبع حمایت و گه‌گاهی مانع رشد فردی یا اجتماعی؛ پناهگاهی هیجانی و گاهی منبع فشار هیجانی است» (لورا، لیپمن و بدفورد^۱، ۲۰۱۳). با این حال، تحقیقات نشان داده است که ازدواج و درگیری در یک رابطه، حتی اگر نوعی هم‌خانگی هم باشد، در مقایسه با زندگی مجردی باعث افزایش بهزیستی هم در مردان و هم زنان می‌شود (مک‌کیون^۲، ۲۰۰۱).

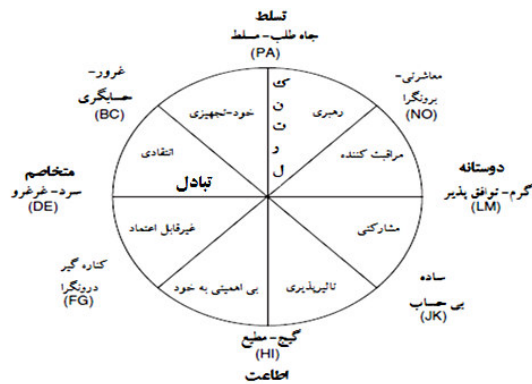
در دهه اخیر، اکثریت کارهایی که در زمینه رفتارهای زوجی انجام شده بر موضوعاتی هم‌چون قدرت، تصمیم‌گیری و برابری، عدم اطمینان، راهبردهای شریک برای حل تعارض‌های بین‌نسلی بوده است (هلمز^۳، ۲۰۱۳). مارکمن، استانلی و بلومبرگ^۴ (۱۹۹۴) در یک مطالعه طولی سه ساله دریافتند که مهارت‌های ارتباطی مثل گوش دادن فعال و صحبت کردن می‌توانند مؤلفه‌های پیش‌بینی‌کننده خوبی برای رضایت زناشویی باشند. هم‌چنین مهارت‌های ارتباطی ضعیف و حل مسئله ناکارآمد و نداشتن رضایت در تعامل‌ها می‌تواند پیش‌بینی‌کننده مشکلات ارتباطی در سال‌های پس از ازدواج باشد. در واقع می‌توان نتیجه گرفت که مهارت‌های ارتباطی با رضایت زناشویی همبستگی مثبت دارد و با افزایش این مهارت‌ها، فرایند حل ناسازگاری‌های خانوادگی آسان می‌گردد (ابراهیمی و جان بزرگی^۵، ۱۳۸۷).

یک رویکرد جایگزین در برابر رویکرد لیست مستقل عوامل، رویکرد چرخه‌ای می‌باشد (هاگن^۶، ۱۹۸۳) که در آن خصیصه‌ها در ترکیب گوناگونی از ابعاد اساسی در نظر گرفته می‌شوند. گاتمن^۷ (۱۹۵۴)، برای اولین بار چرخه را به عنوان نوعی بازنمایی نظم چرخشی در ماتریس داده‌ها مطرح نمود. گرچه چرخه گاتمن اساساً در مورد توانایی‌های ذهنی بود، اما چرخه در حیطه‌های دیگر روان‌شناسی هم‌چون علایق شغلی (هالاند^۸،

(۱۹۷۳)، خُلق (راسل^۹، ۱۹۸۰)، روان‌درمانی (مدیسون^{۱۰}، ۱۹۹۷) و در حیطه رفتارها و صفات بین فردی (ویگینز^{۱۱}، ۱۹۷۹) مورد استفاده قرار گرفته بود.

معروف‌ترین مدل ارائه شده برای آزمون ابعاد بین فردی، همان مدل چرخه بین فردی می‌باشد (مارکی^{۱۲} و مارکی، ۲۰۰۹). قابلیت کاربرد چرخه بین فردی در طبقه‌بندی، درک و ارزیابی رفتار بین فردی، انگیزه‌ها و خصیصه‌های شخصی مورد بررسی قرار گرفته است و اثبات شده است (ویگینز، ۲۰۰۳). مدل ساختاری جامع مطرح شده توسط مدل چرخه بین فردی، برای کمک به درک و ارزیابی خوی بین فردی در بزرگسالان به کار می‌رود (هوروویتز، ویلسون، تاران، زولوتسلف، کنستانتینو و هندرسون^{۱۳}، ۲۰۰۶؛ ویگینز، ۱۹۷۹). چرخه بین فردی مدل تثبیت شده‌ای است که برای اعتباریابی مقیاس‌های سازه‌های بین فردی مورد استفاده قرار می‌گیرد. این سازه شامل صفات بین فردی (ویگینز، ۱۹۹۷؛ ویگینز، فیلیپز و ترامپل^{۱۴}، ۱۹۸۹) و مشکلات بین فردی می‌شود (آلدن، ویگینز و پینکوس^{۱۵}، ۱۹۹۰؛ هوروویتز، روزنبرگ، بئر، آرنو و ویلاسنور^{۱۶}، ۱۹۸۸) و به عنوان چارچوب راهنمایی در ارزیابی و تفسیر مسائل بین فردی عمل می‌کند (گارتمن^{۱۷}، ۱۹۹۲).

لری^{۱۸} (۱۹۵۷) بر اساس نظریه بین فردی سالیوان^{۱۹} (۱۹۵۳) در مورد شخصیت و مشاهده تعاملات بین اعضای گروه‌های روان‌درمانی یک مدل چرخه‌ای ساخت که نمایانگر حوزه صفات بین فردی بود و قابلیت ارزیابی تجربی را داشت. اساساً وی بر این عقیده بود که مجموعه متغیرهای بین فردی چرخه‌ای را حول دو محور عمودی شامل تسلط و تبادل شکل می‌دهد. محورهای عمودی نمایانگر تسلط - اطاعت و محورهای افقی نمایانگر ارتباط - عدم ارتباط می‌باشند (تریسی^{۲۰}، ۲۰۰۰). بعد از کار اولیه لری، تنوعی از ابزارهای گوناگون برای ارزیابی رفتار بین فردی با توجه به چرخه گسترش یافت. ویگینز (۱۹۷۹) یکی از این ابزارها را ساخت که نامش را مقیاس‌های صفت بین فردی^{۲۱} (IAS) نامید. ویگینز گفته که صفات بین فردی که توسط لری استفاده شده‌اند، به طور کامل با مدل چرخه‌ای همخوان نیستند. این بدان معناست که جفت‌های خاص صفات به همدیگر نزدیک‌ترند و بقیه نسبت به چیزی که انتظارش می‌رود، در جاهای دورتری در چرخه قرار می‌گیرند (ویگینز، ۱۹۷۹). این ۶۴ صفت در هشت طبقه از متغیرهای بین فردی یا هشت‌ضلعی دسته‌بندی می‌شوند که سپس به صورت چرخه بین فردی روی نقشه حول دو محور تسلط و ارتباط طرح‌ریزی می‌شوند. در شکل زیر مدل کلی چرخه‌ای بین فردی را می‌بینید:

شکل ۱: مدل چرخه‌ای (ویگینز، ۱۹۹۱)

همان‌طوری که مشاهده می‌شود، زوایا به صورت الفبایی به صورت چرخه‌ای در خلاف عقربه ساعت نام‌گذاری شده‌اند: اطمینان - تسلط^{۲۲} (PA)، غرور - حسابگری^{۲۳} (BC)، سنگدلی یا سردی^{۲۴} (DE)، کناره‌گیری - درون‌گرایی^{۲۵} (FG)، عدم اطمینان - اطاعت^{۲۶} (HI)، ساده - بی‌حساب^{۲۷} (JK)، گرم - توافق‌پذیر^{۲۸} (LM) و معاشرتی - برون‌گرا^{۲۹} (NO). هم‌چنین، این زوایا نشان‌دهنده الگوی همبستگی هستند که در آن متغیرهای مجاور هم نسبت به متغیرهای دو درجه دورتر در چرخه، همبستگی بیشتری با هم دارند و متغیرهای دو درجه دورتر نسبت به متغیری که سه درجه دورتر است، همبستگی بیشتر دارند و همین‌طور برای متغیری که چهار درجه دورتر یا در جهت مخالف هم هستند. این الگوی همبستگی باید در IAS نشان داده شود تا با مدل چرخشی هم‌خوان باشد (ویگینز، ۱۹۹۵؛ ویگینز و همکاران، ۱۹۸۸). گارتمن و پینکوس (۲۰۰۰) به نتایج مشابهی هنگام ارزیابی IAS در سه مدل مختلف چرخه‌ای دست یافتند.

صفات زیربنایی عاملیت^{۳۰} (AG) و تبادل^{۳۱} (CM) اساساً توسط بیکن^{۳۲} (۱۹۹۶) به عنوان زیربنای بسیاری رفتارها، انگیزه‌ها و اهداف اجتماعی شرح داده شد (هوروویتز، ۲۰۰۴). فو^{۳۳} (۱۹۶۵) یک تحلیل چندبخشی از متغیرهای بین‌فردی ارائه داده که آن‌ها را بدین طریق جزء‌جزء کرده است: ۱. موضوع (خود و دیگری)، ۲. منبع (عشق و جایگاه)، ۳. جهت (دادن «+» و گرفتن «-»). طبقه متغیرهای فردی که عمیقاً در ارزیابی شخصیت طرح‌ریزی شده‌اند، همان صفات بین‌فردی است - الگوهای خصیصه‌های فردی تبادلات اجتماعی که مکرراً در درون یا ورای وضعیت بین‌فردی رخ می‌دهند. برای مثال، فردی که خصیصه گرمی، حمایتی و یاری‌گری دارد، ممکن است در جستجوی وضعیتی باشد که در آن وی بتواند منبع (عشق و جایگاه) به کسانی که نیاز دارند (دیگران) بدهد و ارائه کند (+). چنین فردی (به درستی) به خودش به عنوان فردی علاقه‌مند به یاری‌گری (عشق) می‌نگرد، اما نسبت به دیگری که تحت یاری و کمک وی هستند، احساس اهمیت بیشتری نمی‌کند (جایگاه «-»). تعریف ترجیحی این فرد در وضعیت بین‌فردی این‌گونه خواهد بود: خود [عشق (+)؛ جایگاه (-)] و دیگران [عشق (+)؛ جایگاه (+)]. جدول ۱ ترکیب عوامل متغیرهای بین‌فردی را نشان می‌دهد.

جدول ۱: ترکیب عوامل متغیرهای بین‌فردی

ترکیب عوامل متغیرهای بین‌فردی				مقیاس‌های IAS	زاویه
پیامدهای اجتماعی					
دیگران		خود			
جایگاه	عشق	عشق	جایگاه		
- ۱	+ ۱	+ ۱	+ ۱	جاه‌طلب - مسلط	PA
- ۱	- ۱	+ ۱	+ ۱	غرور - حساب‌گری	BC
- ۱	- ۱	- ۱	+ ۱	سرد - غرور	DE
- ۱	- ۱	- ۱	- ۱	کناره‌گیری - درون‌گرایی	FG
+ ۱	- ۱	- ۱	- ۱	گیج - مطیع	HI
+ ۱	+ ۱	- ۱	- ۱	ساده - بی‌حساب	JK
+ ۱	+ ۱	+ ۱	- ۱	گرم - توافق‌پذیر	LM
+ ۱	+ ۱	+ ۱	+ ۱	معاشرتی - برون‌گرا	NO

نکته: IAS = مقیاس صفت بین‌فردی

از دیگر فواید مدل‌های چرخه‌ای، می‌توان به انعطاف‌پذیری در تعداد مؤلفه‌های آن اشاره کرد، بدین نحو که پژوهش‌گران بنا بر اهداف خاص خود می‌توانند تعداد مؤلفه‌های متفاوتی را در مدل چرخه‌ای در نظر بگیرند که این انعطاف می‌تواند به انجام پژوهش‌های مختلف بر اساس یک مدل کمک زیادی بکند (تریسی، ۲۰۰۰).

رابطه بین ابعاد دلبستگی و چرخه بین فردی توسط هوروویتز، درایر و کراسنوپروا^{۳۴} (۱۹۹۷) مطرح گردید. آن‌ها پیشنهاد دادند افرادی که دارای مدل‌های روانی منفی در مورد دیگران هستند (همانند دلبستگی بی‌تفاوت، هراسناک) از صمیمیت اجتناب می‌کنند و بنابراین باید در بعد ارتباط در سطح پائینی باشند. افراد دارای تصویر خود منفی (همانند دلبستگی هراسناک و بیش‌مشغول)، حس توانایی و مثرمتر بودن ندارند و بنابراین باید در اطاعت در سطح بالایی باشند. به طور همانند، دیهل^{۳۵} و همکاران (۱۹۹۸) دریافتند که افراد دارای مدل‌های مثبت خود (همانند افراد ایمن و بی‌تفاوت) تمایل به نشان دادن خصیصه‌های خودمختاری و تصمیم‌گیری (همانند مسلط) دارند، اما افراد دارای مدل‌های مثبت از دیگران (مثل ایمن و بیش‌مشغول) تمایل به همدل بودن، معاشرتی بودن و اجتماعی بودن دارند (همانند بعد ارتباطی).

وجود یک ازدواج رضایتمندانه، محل تلاقی و تبادل احساسات و عواطف مثبت بین زوجین است و تشکیل خانواده بهنجار نقش مهمی در سلامت، کیفیت زندگی و بهزیستی جامعه دارد (نصیری، راجی و احمدی^{۳۶}، ۱۳۹۲).

با توجه به موارد گفته‌شده در بالا، توجه به تبادلات و روابط و مشکلات زوجین، خصوصاً در کشور ایران که در مسیر رشد و ترقی است، از اهمیت خاصی برخوردار می‌باشد و از آنجایی که رفتار و خصوصاً روابط بین فردی، یکی از مهم‌ترین مبنای تعاملات انسانی است و مشکل در این حیطه می‌تواند در بسیاری از حیطه‌های دیگر اختلال ایجاد کند و سلامت فرد و جامعه تا حد زیادی منوط به سلامت ارتباطی زوجین می‌باشد، بنابراین هدف از پژوهش حاضر، اعتباریابی پرسشنامه چرخه مشکلات بین فردی و همبستگی آن با آزمون پنج عاملی شخصیت در جمعیت ایرانی بود.

روش

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

جامعه پژوهش شامل کلیه دانشجویان دانشگاه محقق اردبیلی می‌باشند که از این بین ۵۰۲ نفر به صورت در دسترس به عنوان نمونه انتخاب می‌شوند؛ بدین صورت که بعد از مشخص شدن وضعیت مجرد یا متأهل آزمودنی‌ها، پرسشنامه‌های مورد نظر جهت تکمیل در اختیار آزمودنی‌های متأهل قرار گرفت و با توضیح اولیه در مورد حق رضایت آگاهانه و محرمانه بودن اطلاعات و ضمناً اهمیت همکاری صادقانه در این پژوهش و همچنین توضیح مختصر در مورد هدف این پژوهش، از آن‌ها خواسته می‌شود تا پرسشنامه را تکمیل نمایند.

روش پژوهش حاضر اعتباریابی از نوع مدل چرخه‌ای با تعیین ضرایب روایی و اعتبار و مراحل پژوهش به شرح زیر می‌باشد: ابتدا پرسشنامه انگلیسی به زبان فارسی برگردان شده و مطابقت سؤالات با فرهنگ جامعه ایرانی - اسلامی صورت گرفت. بدین صورت که مطابق الگوی چرخه‌ای مشکلات بین فردی با ساختار مشکلات

بین‌فردی جامعه ایران انجام شد. روایی محتوایی سؤالات با همکاری چند متخصص حیطه مشاوره انجام شد و سپس جهت اجرا در اختیار جامعه آزمودنی‌ها قرار گرفت. در نهایت، همبستگی آن با آزمون پنج عاملی شخصیت نیز مورد بررسی قرار گرفت.

ابزارهای پژوهش

مشکلات رفتاری بین‌فردی^{۳۷} (IPC-32): مشکلات رفتاری بین‌فردی (IIP) به عنوان ابزاری برای ارزیابی مشکلات بین‌فردی توسط هوروویتز (۱۹۸۸) طراحی شد. این پرسشنامه ۱۲۷ آیتمی شامل تنوعی از مشکلات بین‌فردی است و شامل دو بخش می‌شود: بخش اول با این عبارت شروع می‌شود: «برای من سخت است که ...» و بخش دوم با این عبارت «چیزهایی که شما زیاد دوست دارید». با گذشت زمان، آیتم‌های این پرسشنامه تغییر کردند و کاهش یافتند و در نهایت به صورت پرسشنامه ۳۲ آیتمی مشکلات رفتاری بین‌فردی (IPC - 32) درآمد. مشاهدات محقق این پژوهش نشان داد که این پرسشنامه ۳۲ آیتمی با مورد فرهنگ ایران تناسب ندارد. برای مثال، نتایج اجرای اولیه فرم ترجمه شده این ابزار در نمونه‌ای ۹۷ نفری، نشان داد که در تمام زیرمقیاس‌ها ضرایب آلفای کرونباخ پایین‌تر از $0/60$ بود ($M=$; $Min=$; $Max=0/60$) و سؤالات و ابهامات متعدد مطرح‌شده توسط پاسخ‌دهندگان در هنگام اجرا نشان داد که به دلیل پیچیدگی جملات، درک مفهوم سؤالات برای پاسخ‌دهندگان دشوار است؛ بنابراین، سؤالات تغییر داده شد تا با فرهنگ ایرانی هم‌خوان شود. نتایج مشاهدات و مصاحبه اولیه ما نشان داد که تقسیم پرسشنامه به دو بخش بهتر است. از آنجایی که ارزیابی مشکلات بین‌فردی در ایران انجام نشده بود، ویژگی روان‌سنجی آن در دسترس نبود، یعنی تا به حال هیچ پژوهشی برای اعتباریابی ابزار سنجش مشکلات بین‌فردی مطابق با ساختار چرخه‌ای در ایران ارائه نشده بود. مدل ایرانی IPC^{۳۸} با توجه به ۳۲ گویه (ویگینز و ترامپل، ۱۹۹۶) به دو بخش تقسیم شده است و هدف آن ارتقاء برازش و قابلیت فهم آن بود؛ یعنی باید مشخص شود که آیا نمرات این ابزار در تبیین و پیش‌بینی متغیرهای مهم، سودمندی و کارایی لازم را دارد؛ بنابراین IPC - IR به بررسی هشت صفت از رفتار بین‌فردی با توجه به مدل دو بعدی (عشق و تسلط) می‌پردازد. هر صفت شامل ۴ آیتم می‌شود. نمره‌گذاری در بعضی از صفات در تمام گویه‌ها هم‌خوان است و برای بعضی دیگر وارونه است. سؤال ۱ تا ۱۷ به صورت مستقیم و سؤال ۱۸ تا ۳۲ به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. در این مقیاس، ۳۲ خصیصه از رفتار در دو بخش لیست شده‌اند: بخش اول ۱۷ گویه را شامل می‌شود و از مشارکت‌کنندگان خواسته می‌شود تا این رفتار ذکر شده در مورد آن‌ها تا چه حدی ممکن است. در این بخش، مشارکت‌کنندگان پاسخ‌هایشان را در طیفی از «تقریباً غیرممکن (۰) تا کاملاً آسان (۵)» مشخص می‌کنند. در بخش دوم، به مشارکت‌کنندگان توصیه می‌شود تا میزان همخوانی‌شان را با هر کدام از ۱۵ رفتار لیست شده در طیفی از «تقریباً هرگز (۰) تا تقریباً همیشه (۵)» مشخص کنند؛ بنابراین، برای هر مؤلفه از ۰ تا ۲۰ می‌شود.

فرم کوتاه پرسشنامه شخصیتی نئو^{۳۹}: پرسشنامه شخصیتی نئو بر اساس الگوی پنج عاملی شخصیت دو فرم ۲۴۰ و ۶۰ سؤالی تهیه شده است (کاستا و کری، ۱۹۸۵). در پژوهش حاضر برای بررسی ویژگی‌های

شخصیتی دانشجویان فرم کوتاه مقیاس (FFI - NEO) که حاوی پنج حیطه و ۶۰ سؤال است، مورد استفاده قرار گرفت. این حیطه‌ها شامل روان‌رنجورخویی^{۴۰} (N)، برون‌گرایی^{۴۱} (E)، گشودگی^{۴۲} (O)، توافق‌پذیری^{۴۳} (A) و وظیفه‌شناسی^{۴۴} (C) می‌شود. هر یک از پنج حیطه با ۱۲ سؤال مورد سنجش قرار می‌گیرد پایایی فرم کوتاه نئو توسط پژوهش‌گران مختلف در داخل و خارج از ایران مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفته است. کاستا و مک‌کری^{۴۵} (۲۰۰۸) ضرایب بازآزمایی را برای پنج عامل به ترتیب بالا ۰/۸۳، ۰/۷۵، ۰/۸۰، ۰/۷۹ و ۰/۷۹ گزارش کردند. ضریب پایایی بازآزمایی در پژوهش امان‌الهی‌فرد^{۴۶} (۱۳۸۴) نیز به ترتیب شامل ۰/۸۷، ۰/۸۴، ۰/۷۹، ۰/۸۰ و ۰/۸۳ گزارش شده است.

یافته‌ها

اطلاعات جمعیت‌شناسی نمونه پژوهش بر حسب جنسیت، تحصیلات و گروه سنی در جدول زیر آورده شده است.

جدول ۲: اطلاعات جمعیت‌شناختی نمونه پژوهش

جنسیت			تحصیلات					گروه سنی						
زن	مرد	نامشخص	زیر دیپلم	دیپلم	فوق دیپلم	لیسانس	فوق لیسانس	دکتری	نامشخص	۱۶-۲۵	۲۶-۳۵	۳۶-۶۰	نامشخص	
۲۳۵	۲۶۵	۲	۴۸	۱۷۰	۷۲	۱۶۰	۴۲	۸	۲	۸۸	۱۹۵	۱۲۳	۷۹	۱۷

همان‌طوری که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، کل نمونه ۵۰۲ نفر بوده است. در جنسیت تعداد مردان بیشتر از زنان بوده است. در میزان تحصیلات، بیشتر نمونه‌ها دارای تحصیلات لیسانس بوده‌اند و در گروه سنی بیشتر نمونه‌ها در دامنه سنی ۲۶ تا ۳۵ سال بوده‌اند. آماره‌های توصیفی پرسشنامه مشکلات رفتاری بین‌فردی در کل گروه در نمونه ایرانی در جدول زیر آورده شده است.

جدول ۳: آماره‌های توصیفی پرسشنامه مشکلات رفتاری بین‌فردی در کل گروه در نمونه ایرانی

	کل																			
	مردان				زنان				کل											
	مین	همسرم	میانگین	انحراف استاندارد	مین	همسرم	میانگین	انحراف استاندارد	مین	همسرم	میانگین	انحراف استاندارد								
PA	۲/۰۳	-/۹۲	۲/۲۳	-/۴۷	۲/۰۴	-/۹۲	۲/۰۴	-/۹۲	۱/۷۵	-/۷۴	۱/۸۸	-/۸۸	۱/۸۸	-/۸۸	۲/۰۳	-/۹۲	۱/۸۹	-/۸۸	۱/۹۶	-/۹۰
NO	۱/۷۲	-/۸۲	۱/۲۵	-/۳۵	۱/۷۲	-/۸۲	۱/۸۱	-/۳۶	۱/۶۳	-/۹۳	۱/۶۴	-/۹۲	۱/۷۳	-/۸۱	۱/۶۳	-/۹۳	۱/۶۳	-/۹۳	۱/۶۸	-/۸۷
LM	۲/۲۴	-/۸۷	۲/۳۸	-/۳۴	۲/۲۶	-/۸۸	۲/۱۳	-/۴۳	۲/۲۶	-/۹۰	۲/۲۶	-/۹۹	۲/۲۴	-/۸۶	۲/۲۷	-/۹۰	۲/۲۷	-/۹۰	۲/۲۶	-/۹۳
JK	۱/۸۵	-/۸۵	۱/۵۰	-/۳۵	۱/۸۴	-/۸۴	۲/۳۱	-/۸۸	۱/۹۹	-/۹۲	۲/۰۰	-/۹۱	۱/۸۶	-/۸۵	۱/۹۹	-/۹۱	۱/۹۹	-/۹۱	۱/۹۲	-/۸۸
HI	۱/۸۸	-/۹۵	۲/۱۳	-/۵۳	۱/۸۸	-/۹۴	۲/۵۰	-/۹۴	۱/۹۹	-/۹۲	۲/۰۰	-/۹۲	۱/۸۹	-/۹۵	۱/۹۹	-/۹۱	۱/۹۹	-/۹۱	۱/۹۴	-/۹۳
FG	۱/۷۰	-/۹۴	۱/۰۰	-/۳۵	۱/۶۹	-/۹۴	۲/۱۳	-/۴۳	۱/۷۸	-/۹۸	۱/۷۸	-/۹۷	۱/۷۱	-/۹۳	۱/۷۷	-/۹۷	۱/۷۷	-/۹۷	۱/۷۴	-/۹۵
DE	۱/۳۰	-/۷۷	-/۷۵	-/۳۵	۱/۳۰	-/۷۷	۱/۸۱	-/۲۴	۱/۳۶	-/۸۹	۱/۳۷	-/۸۸	۱/۳۲	-/۷۷	۱/۳۵	-/۸۹	۱/۳۵	-/۸۹	۱/۳۳	-/۸۳
BC	۱/۳۷	-/۷۶	-/۸۸	-/۸۸	۱/۳۷	-/۷۶	۱/۳۸	-/۷۸	۱/۳۲	-/۷۹	۱/۳۲	-/۷۹	۱/۳۷	-/۷۶	۱/۳۱	-/۷۹	۱/۳۱	-/۷۹	۱/۳۴	-/۷۷

ضرایب پایایی محاسبه‌شده به روش همسانی درونی بر مبنای ضرایب آلفای کرونباخ در جدول زیر آمده است.

جدول ۴: پایایی پرسشنامه مشکلات رفتاری بین فردی

عنوان زیر مقیاس	تعداد سوالات	کلید	پایایی مجموع	پایایی نمونه مردان	پایایی نمونه زنان
PA (اطمینان - تسلط)	۴	۶ و ۱۴ و ۲۲ و ۳۰	۰/۷۰	۰/۷۰	۰/۶۸
BC (غرور - حساسگری)	۴	۷ و ۱۵ و ۲۳ و ۳۱	۰/۷۱	۰/۷۳	۰/۶۴
DE (سنگدلی - سردی)	۴	۸ و ۱۶ و ۲۴ و ۳۲	۰/۷۲	۰/۶۹	۰/۷۵
FG (کناره‌گیری - درون‌گرایی)	۴	۱ و ۹ و ۱۷ و ۲۵	۰/۸۹	۰/۹۰	۰/۸۷
HI (عدم اطمینان - اطاعت)	۴	۲ و ۱۰ و ۱۸ و ۲۶	۰/۸۰	۰/۸۲	۰/۷۸
JK (ساده - بی‌حساب)	۴	۳ و ۱۱ و ۱۹ و ۲۷	۰/۷۵	۰/۷۸	۰/۶۸
NO (معاشرتی - برون‌گرا)	۴	۴ و ۱۲ و ۲۰ و ۲۸	۰/۷۶	۰/۶۳	۰/۸۰
LM (گرم - توافق‌پذیر)	۴	۵ و ۱۳ و ۲۱ و ۲۹	۰/۷۰	۰/۷۰	۰/۶۹

ضریب آلفای کرونباخ در خرده‌مقیاس‌های این مقیاس بین ۰/۷۰ تا ۰/۸۸ برآورد شده است و روایی سازه آن در ارتباط با سازگاری زناشویی ثابت شده است.

آزمون آرایش تصادفی الگوهای نظمی مفروض^{۴۷} (RTHOR)

تناسب مدل IPC توسط آزمون آرایش تصادفی الگوهای نظمی مفروض در چارچوب ساختار چرخشی مورد بررسی قرار گرفت (تریسی، ۱۹۹۷ الف، ۲۰۰۰). همبستگی آن در ارتباط با آرایش تصادفی همبستگی مورد بررسی قرار گرفت. فرض بر این شد که مقیاس‌های نزدیک‌تر به هم (همانند BC و DE) باید همبستگی بیشتری با هم داشته باشند تا مقیاس‌هایی که در چرخه در جای دورتری قرار دارند (همانند BC و HI). ۲۸۸ آرایش خاص برای مدل IPC پیش‌بینی شد. برازش این ۲۸۸ پیش‌بینی با داده‌ها مورد ارزیابی قرار گرفت و سپس با استفاده از آرایش تصادفی ردیف‌ها و ستون‌ها با توزیع تصادفی برازش داده‌های مدل مورد مقایسه قرار گرفت.

مدل‌های چرخه‌ای صرف‌نظر از تعداد عوامل، بر تعریف ساختار دایره‌ای بین متغیرها تمرکز دارند، در حالی که ممکن است هر کدام از این ساختارهای دایره‌ای از چند بعد یا عامل مکنون تشکیل شده باشند. در این مدل‌ها، روابط بین مؤلفه‌ها در یک ساختار دایره‌ای نشان داده می‌شود که در آن میزان فاصله بین مؤلفه‌ها یا عوامل بر اساس میزان همبستگی و ارتباط بین آن‌ها، در سطح یک دایره‌ای مشخص می‌شود. بنابراین، رابطه بین مؤلفه‌ها یا عوامل مجاور بیشتر از رابطه بین مؤلفه‌های متناوب (یکی در میان) یا دورتر و رابطه بین ابعاد متناوب بیشتر از رابطه بین ابعاد دورتر است. بسته به تعداد مؤلفه‌ها یا عوامل این مدل‌ها، این الگوی روابط به همین نحو تا روابط بین مؤلفه‌های معکوس ادامه دارد. بدین نحو که هر چه تعداد گام‌های بین مؤلفه‌ها افزوده شود، از میزان رابطه آن‌ها کاسته شده یا روابط آن‌ها به سمت ضرایب منفی حرکت می‌کند. برای اولین بار، گاتمن (۱۹۹۴)، به نقل از تریسی (۲۰۰۰) اصطلاح چرخه را برای این مدل‌ها پیشنهاد کرد.

این روش در هر دو نوع مدل‌های چرخه‌ای^{۴۸} کاربرد دارد. روش آرایش تصادفی در گام اول مستلزم مطرح کردن تمام پیش‌بینی‌های برخاسته از یک مدل است. در گام بعدی این آزمون مستلزم بررسی معناداری

نظم‌های پیش‌بینی شده در مدل آزمون شده است. آزمون آرایش تصادفی، برازش الگوهای نظمی فرض شده روابط را با ماتریکس داده‌ها مشخص و معناداری این برازش را در ارتباط با برازش همه جایجایی‌های ممکن ردیف‌ها و ستون‌های ماتریکس داده‌ها می‌سنجد. آزمون آرایش تصادفی الگوهای منظم فرض شده، سطح معناداری دقیقی از تعداد پیش‌بینی‌هایی که در ارتباط با داده‌ها پذیرفته شده‌اند در مقابل تخمین صفر^{۴۹} و جایجایی تصادفی ستون‌ها و ردیف‌های ماتریکس داده‌ها در اختیار می‌گذارد. این روش هم‌چنین یک شاخص همخوانی^{۵۰} برای استفاده در مقاصد تفسیری ارائه می‌دهد. این شاخص از فرمول زیر محاسبه می‌شود (روندز، تریسی و هوبرت^{۵۱}، ۱۹۹۲):

$$CI = \frac{A - D}{A + D + T}$$

در این فرمول، A میزان پیش‌بینی تحقق یافته^{۵۲}، D میزان پیش‌بینی‌های رد شده^{۵۳} و T میزان پیش‌بینی‌های صفر یا مساوی^{۵۴} است (برای مثال، در صورتی که بنا بر الگوی پیشنهادی مدل، باید ضریب همبستگی بین دو تیپ خاص بالاتر از ضریب همبستگی بین دو تیپ دیگر باشد، ولی در داده‌های به دست آمده این دو ضریب مساوی باشند، نتیجه پیش‌بینی صفر یا مساوی در نظر گرفته می‌شود). شاخص همخوانی (که با علامت اختصاری CI مشخص می‌شود) که نسبت پیش‌بینی‌های تحقق یافته در برابر نسبت پیش‌بینی‌های رد شده است، در طیفی از +۱ تا -۱ قرار می‌گیرد. عدد +۱ نشان‌دهنده پذیرش همه پیش‌بینی‌ها (برازش کامل^{۵۵}) و عدد -۱ نشان‌دهنده رد همه پیش‌بینی‌هاست. مقدار $CI=0$ نشان‌دهنده این است که ۵۰ درصد پیش‌بینی‌ها پذیرش و ۵۰ درصد دیگر رد می‌شوند و مقدار $CI=0/5$ نشان‌دهنده این است که ۷۵٪ پیش‌بینی‌ها پذیرش و ۲۵٪ درصد دیگر رد می‌شوند. این آزمون هم‌چنین یک سطح معناداری (P) را نیز در اختیار می‌گذارد که نشان‌دهنده احتمال رخداد تعداد دفعاتی است که در مجموع جایگشت‌های تصادفی، تعداد پیش‌بینی‌های تحقق یافته مساوی یا بیشتر از تعداد پیش‌بینی‌های تحقق یافته در الگوی ارائه شده توسط مدل است. در این شاخص، مقادیر بالاتر از ۰/۰۵ ($p \geq 0/05$) نشان‌دهنده برازش ضعیف و اعتبار غیرقابل قبول است. آزمون آرایش تصادفی الگوهای نظمی مفروض (RTHOR) در این پژوهش در جدول پنج آمده است.

جدول ۵: آزمون آرایش تصادفی الگوهای نظمی مفروض (RTHOR)

آزمون آرایش تصادفی اسپیرمن								
معناداری آماری	ضرایب همبستگی	معناداری آماری	شاخص همخوانی	ضرایب برابر	پیش‌بینی‌های رد شده	پیش‌بینی‌های محقق شده	حجم نمونه	
								بین فرهنگی
۰/۰۰۰۶	۰/۸۱	۰/۰۰۰۴	۰/۸۵	۳	۲۰	۲۶۵	۵۰۲	۱ ایران. این مطالعه (ترکیبی)
۰/۰۰۰۴	۰/۸۹	۰/۰۰۰۴	۰/۸۸	۳	۱۷	۲۶۸	۲۷۹	آمریکا (گاتمن، ۱۹۹۲)
		۰/۶۲	- ۰/۰۱					ایران در برابر آمریکا
								بین جنسیت
۰/۰۰۰۴	۰/۹۰	۰/۰۰۰۴	۰/۸۹	۲	۱۵	۲۷۱	۲۶۵	۲ مردان
۰/۰۰۰۴	۰/۸۲	۰/۰۰۰۴	۰/۷۷	۳	۳۲	۲۵۳	۲۳۵	۲ زنان

ادامه جدول ۵

		۰/۰۶	۰/۰۵					مردان در برابر زنان	
								بین نوع گزارش	
۰/۰۰۰۸	۰/۷۳	۰/۰۰۰۴	۰/۷۵	۱	۳۶	۲۵۱	۲۶۵	من	۳
۰/۰۰۰۴	۰/۹۰	۰/۰۰۰۴	۰/۸۸	۲	۱۶	۲۷۰	۲۶۵	همسر	
		۰/۹۹	۰/۰۶					من در برابر همسر	
								بین نوع گزارش مردان	
۰/۰۰۰۴	۰/۸۰	۰/۰۰۰۸	۰/۷۵	۲	۳۵	۲۵۱	۲۶۵	من	۴
۰/۰۰۰۴	۰/۹۲	۰/۰۰۰۴	۰/۹۱	۳	۱۱	۲۷۴	۲۶۵	زنم	
		۰/۹۹	- ۰/۰۸					من در برابر زنم	
								بین نوع گزارش زنان	
۰/۰۰۰۴	۰/۷۳	۰/۰۰۰۴	۰/۶۵	۴	۴۹	۲۳۵	۲۳۵	من	۵
۰/۰۰۰۴	۰/۸۳	۰/۰۰۰۴	۰/۸۰	۰	۲۹	۲۵۹	۲۳۵	شوهرم	
		۰/۹۹	- ۰/۰۸					من در برابر شوهرم	

توضیحات: در مواردی که معناداری آماری شاخص همخوانی زیر ۰/۰۵ بوده است، مدل برازش معناداری داشته است. در مقایسه بین گروهی نیز در مواردی که معناداری آماری زیر ۰/۰۵ بوده، نشان‌دهنده این است که تفاوتی در برازش مدل بین دو گروه وجود نداشته است. ماتریس همبستگی پرسشنامه مشکلات رفتاری بین‌فردی در گروه‌ها در نمونه ایرانی در جدول صفحه بعد به تفصیل ارائه شده است.

جدول ۶: ماتریس همبستگی پرسشنامه مشکلات رفتاری بین فردی در گروه‌ها
در نمونه ایرانی (همبستگی درونی)

	PA		NO		LM		JK		HI		FG		DE		BC		Co
	Dif	Mix	Dif	Mix	Dif	Mix	Dif	Mix	Dif	Mix	Dif	Mix	Dif	Mix	Dif	Mix	
PA	1/00		0/44H	0/50B	0/11I	0/11B	0/41C		0/17H	0/16B	0/19I	0/12H	0/13B	0/18H	0/13B	0/17C	0/70
NO	0/44F	0/43D	1/00		0/14	0/25	0/11	0/10	0/17	0/16	0/00	0/10	0/20	0/18	0/50	0/33	0/67
	0/50G	0/50E	0/30	0/19	0/30	0/19	0/15	0/12	0/19	0/12	0/10	0/12	0/14	0/50	0/50	0/50	0/80
LM	0/20	0/12	0/17F	0/13D	1/00		0/48	0/38	0/10	0/10	0/11	0/12	0/16	0/13	0/10	0/18	0/80
	0/19	0/15	0/40G	0/30E	0/30	0/19	0/32	0/19	0/11	0/16	0/14	0/14	0/11	0/11	0/10	0/18	0/64
JK	0/20	0/19	0/14	0/13	0/20G	0/13D	1/00		0/58	0/55	0/17	0/22	0/18	0/16	0/12	0/12	0/64
	0/16	0/19	0/22	0/19	0/50G	0/16E	0/16	0/12	0/58	0/55	0/17	0/22	0/18	0/16	0/12	0/12	0/64
HI	0/18	0/14	0/16	0/10	0/17	0/12	0/16F	0/50D	1/00		0/59	0/57	0/49	0/26	0/19	0/19	0/79
	0/10	0/16	0/17	0/12	0/17	0/18	0/16G	0/50E	0/59	0/57	0/49	0/57	0/26	0/19	0/19	0/19	0/79
FG	0/13	0/10	0/12	0/10	0/16	0/19	0/13	0/17	0/51F	0/50D	1/00		0/57	0/56	0/20	0/33	0/88
	0/16	0/10	0/16	0/10	0/18	0/17	0/16	0/15	0/50G	0/50E	0/50F	0/50G	0/57	0/56	0/20	0/33	0/88
DE	0/13	0/18	0/10	0/14	0/34	0/21	0/10	0/10	0/22	0/24	0/50F	0/50G	1/00		0/53	0/64	0/78
	0/16	0/16	0/16	0/19	0/20	0/16	0/17	0/18	0/20	0/24	0/50F	0/50G	0/50H	0/50I	0/54	0/62	0/78
BC	0/20	0/31	0/19	0/10	0/21	0/21	0/14	0/13	0/18	0/16	0/23	0/23	0/50F	0/50G	0/53	0/62	0/68
	0/18	0/53	0/35	0/19	0/10	0/19	0/16	0/19	0/19	0/16	0/23	0/23	0/50F	0/50G	0/53	0/62	0/68

ماتریس بالا متقارن است؛ اما ضرایب گزارش شده در جدول ۶ مربوط به یک ماتریس نیست. بلکه این ترکیبی از چند ماتریس است که برای رعایت اختصار در تعداد جدول‌ها تنها در یک جدول ارائه شده است.

جدول ۷: ماتریس همبستگی در کل نمونه ایرانی و آمریکا (گاتمن، ۱۹۹۲)

	PA	NO	LM	JK	HI	FG	DE	BC
PA	۱/۰۰	۰/۴۷ ^{Ir}	۰/۰۹ ^{Ir}	- ۰/۱۹ ^{Ir}	- ۰/۱۰ ^{Ir}	- ۰/۰۵ ^{Ir}	۰/۲۳ ^{Ir}	۰/۴۴ ^{Ir}
NO	۰/۷۰ ^{US}	۱/۰۰	۰/۲۹	۰/۱۱	۰/۰۳	- ۰/۰۶	۰/۱۷	۰/۴۴
LM	۰/۴۵	۰/۶۲ ^{US}	۱/۰۰	۰/۳۸	۰/۰۴	- ۰/۱۸	- ۰/۱۸	- ۰/۰۹
JK	۰/۲۰	۰/۴۸	۰/۷۰ ^{US}	۱/۰۰	۰/۵۹	۰/۲۱	۰/۰۶	۰/۰۰
HI	۰/۱۲	۰/۲۹	۰/۵۲	۰/۷۳ ^{US}	۱/۰۰	۰/۵۵	۰/۳۴	۰/۲۰
FG	۰/۱۹	۰/۲۳	۰/۴۳	۰/۵۳	۰/۷۰ ^{US}	۱/۰۰	۰/۵۷	۰/۲۹
DE	۰/۳۴	۰/۲۳	۰/۳۹	۰/۴۵	۰/۵۳	۰/۷۲ ^{US}	۱/۰۰	۰/۶۲
BC	۰/۶۴	۰/۵۰	۰/۳۱	۰/۲۵	۰/۲۶	۰/۴۲	۰/۵۰ ^{US}	۱/۰۰

نکته: بالای محور دوعدی نشان‌دهنده ماتریس جمعیت ایرانی و پایین آن جمعیت آمریکا می‌باشد. همان‌طوری که در جدول بالا مشاهده می‌شود، همبستگی مؤلفه‌ها در نمونه ایرانی و پژوهشی که گاتمن در آمریکا انجام داده است بالاست. تفاوت معناداری بین نمونه ایران و آمریکا وجود نداشت ($p < ۰/۰۵$). در جدول زیر نیز نتایج ضریب همبستگی پیرسون برای بررسی اعتبار همگرایی بین عامل‌های دو پرسشنامه چرخه روابط بین فردی با آزمون پنج عاملی شخصیت آورده شده است.

جدول ۸: نتایج ضریب همبستگی پیرسون برای بررسی اعتبار همگرایی بین عامل‌های دو پرسشنامه چرخه روابط بین فردی و نئو

NEO-FFM					روان‌آورده خوبی	برون‌گرایی	تجربه‌گرایی	توافق‌پذیری	مسئولیت‌پذیری
۰/۱۲ °	- ۰/۱۲ °	۰/۲۰ °	۰/۰۷	۰/۳۴ °					
۰/۲۱ °	- ۰/۱۸ °	- ۰/۱۲ °	۰ - ۰/۲۲ °	۰/۰۴					
۰/۲۴ °	- ۰/۲۱ °	- ۰/۰۸	- ۰/۲۶ °	۰/۰۹					
۰/۱۸ °	- ۰/۲۵ °	- ۰/۱۱ °	- ۰/۲۸ °	- ۰/۲۳ °					
۰/۰۸	۰/۱۱ °	۰/۰۹	۰/۱۷ °	- ۰/۱۰					
- ۰/۱۱ °	۰/۲۵ °	۰/۱۷ °	۰/۲۶ °	۰/۱۸ °					
- ۰/۲۷ °	۰/۳۱ °	۰/۲۵ °	۰/۱۲ °	۰/۲۴ °					
- ۰/۱۸ °	۰/۲۳ °	۰/۲۰ °	۰/۱۸ °	۰/۰۹					

** در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار است. * در سطح ۰/۰۵ معنی‌دار است.

همان‌طوری که در جدول مشاهده می‌شود ابعاد مدل پنج عاملی شخصیت و مدل چرخه بین‌فردی با همدیگر همخوانی بسیاری بالایی دارند و در راستای همدیگر هستند. بدین صورت که ابعاد منفی در چرخه بین‌فردی هم‌چون غرور ($r=۰/۲۱$)، کناره‌گیری ($r=۰/۱۸$)، سنگدلی ($r=۰/۲۴$) و اطاعت ($r=۰/۰۸$) با بعد منفی پرسشنامه پنج عاملی یعنی روان‌آورده‌خوبی رابطه مستقیم دارند و برعکس. ضمناً بالاترین همبستگی

منفی بین معاشرتی بودن و روان‌رنجورخویی ($r = -0.27$) و بالاترین همبستگی مثبت بین اطمینان - تسلط با مسئولیت‌پذیری ($r = 0.34$) بوده است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر اعتباریابی پرسشنامه چرخه مشکلات بین‌فردی و همبستگی آن با آزمون پنج عاملی شخصیت در جمعیت ایرانی بود. نتایج داده‌های به دست آمده نشان داد که پرسشنامه چرخه مشکلات بین‌فردی از روایی و اعتبار کلی بالایی برخوردار بوده است؛ بنابراین، با توجه به داده‌های به دست آمده می‌توان نتیجه گرفت که پرسشنامه چرخه مشکلات بین‌فردی از قابلیت کاربرد بالایی در جامعه هدف یعنی زوجین متأهل برخوردار است و می‌تواند به عنوان ابزاری مفید برای مطالعه تنوعی از پدیده‌های بین‌فردی، به علاوه صفات، مشکلات و اختلالات بین‌فردی باشد.

نتایج نشان داد که ابعاد پرسشنامه پنج عاملی شخصیت با ابعاد چرخه بین‌فردی همخوانی بالایی دارند. این نتایج با یافته‌های مک‌کری و کاستا (۱۹۸۷)، قائد و گالو^{۵۶} (۲۰۰۶) همخوان می‌باشد. همخوان با نتایج مک‌کری و کاستا (۱۹۸۹) نتایج ضریب همبستگی پیرسون برای بررسی اعتبار همگرایی بین مؤلفه‌های دو پرسشنامه چرخه روابط بین‌فردی و آزمون پنج عاملی شخصیت، نشان داد که ابعاد منفی در مدل چرخه‌ای، مثل تسلط، غرور و سنگدلی با بعد منفی پرسشنامه پنج عاملی شخصیت، یعنی روان‌آزرده‌خویی، همبستگی مستقیم دارد. این یافته همخوان با بعضی تحقیقات (لیپا^{۵۷}، ۲۰۰۱؛ هلگستون و فریتز^{۵۸}، ۲۰۰۰) است که نشان داده‌اند عاملیت در IPC رابطه بسیار نزدیکی با تسلط در محور چرخه‌ای و رابطه همخوانی با برون‌گرایی و رابطه معکوسی با روان‌رنجوری و رابطه مثبت ضعیفی با گشودگی به تجربه در مدل پنج عاملی شخصیت دارد. هم‌چنین تبادل رابطه نزدیکی با توافق‌پذیری و رابطه مثبت کمی با وجدان‌گرایی دارد. تحقیق دیگری (قائد و گالو، ۲۰۰۶) نشان داده که عاملیت و تبادل هر دو با وجدان‌گرایی بالا رابطه داشته‌اند؛ اما عاملیت بالاتر روان‌رنجوری پایین‌تر را پیش‌بینی می‌کرد، در حالی که تبادل با این بعد رابطه نداشت. علاوه بر این، عاملیت با تسلط، یا برون‌گرایی رابطه داشت ولی تبادل چنین رابطه‌ای نداشت. هم‌چنین تبادل با وجدان‌گرایی و توافق‌پذیری رابطه داشت.

نتایج هم‌چنین نشان داد که به طور کلی، ابعاد مثبت در چرخه مشکلات بین‌فردی، یعنی تبادل بالا با ابعاد مثبت در مدل پنج عاملی شخصیت یعنی گشودگی و برون‌گرایی و توافق‌پذیری بالا رابطه مستقیم دارد. این یافته با یافته اسمیت و همکاران (۲۰۱۰) همخوانی دارد، آن‌ها نیز بدین نتیجه رسیدند که تبادل پایین در IPC می‌تواند نشانگر نوعی همبستگی با خطرات روان‌شناختی، هم در سطح صفات شخصیتی و هم در سطح جنبه‌های کیفیت روابط زناشویی باشد. ضمناً نتایج تحقیق آن‌ها نشان داد که هم برای مردان و هم برای زنان نمره بالاتر در آزمون سازگاری زناشویی با نمره بالاتر همسرشان در تبادل رابطه داشته است؛ این بعد کیفیت رابطه زناشویی با تسلط ارتباط نداشت. هم‌چنین، نمره بعد حمایت در پرسشنامه کیفیت ارتباط با نمره بالاتر همسر در تبادل، هم برای زنان و هم برای مردان ارتباط داشت. نمره تعارض در پرسشنامه کیفیت روابط با درجه‌بندی پایین همسر در بعد تبادل و درجه‌بندی بالا در بعد تسلط، رابطه داشت.

تحقیق نشان داده که پویایی‌های بین‌فردی در روابط نزدیک و صمیمی متفاوت از روابط دور و غیرصمیمی است (موسکوویتز، هو، تورکوت - ترمبلی^{۵۹}، ۲۰۰۷). افرادی که برای استقلال، خودمختاری و فاصله‌گیری اجتماعی ارزش قائلند، انتظار می‌رود توسط افراد چسبنده و وابسته خیلی اذیت شوند. در مقابل، افرادی که برای اقتدار فردی و کنترل داشتن ارزش قائلند، ممکن است توسط افراد مغرور و خودرأی و برتر اذیت شوند (هندرسون^{۶۰} و هوروویتز، ۲۰۰۶). این نتیجه با یافته این پژوهش نیز همخوانی دارد؛ چون نشان داده که نمره بالا در ابعادی از مدل چرخه‌ای، مثل غرور و سردی و کناره‌گیری با نمره بالا در مدل پنج‌عاملی مثل درون‌گرایی و روان‌رنجوری ارتباط دارد.

رویکرد بین‌فردی کاربرد مهمی در مفهوم‌سازی، ارزیابی و درمان مشکلات روان‌شناسی، هیجانی و سازگاری اجتماعی دارد (هوروویتز، ۲۰۰۴). آزمودنی‌هایی که رضایت زناشویی و حمایت بالایی را گزارش کردند، همسرانشان را از نظر ارتباط در حد بالا و از نظر تسلط تا حدی پایین‌تر گزارش کردند. آن‌هایی که تعارض بالایی گزارش کردند، به طور همخوانی، همسرشان را به عنوان افرادی متخاصم و کنترل‌گر معرفی می‌کردند. بعلاوه، خودگزارشی کیفیت زناشویی بهتر، به صورت هم‌خوانی، با ارتباط بیشتر از نگاه همسر رابطه داشت (اسمیت، تراپمن، یوچینو، برگ^{۶۱}، ۲۰۱۰).

از آنجایی که رفتار و خصوصاً روابط بین‌فردی، یکی از مهم‌ترین مبنای تعاملات انسانی است و مشکل در این حیطه می‌تواند در بسیاری از حیطه‌های دیگر اختلال ایجاد کند و همچنین از آنجایی که سلامت فرد و جامعه تا حد زیادی منوط به سلامت ارتباطی می‌باشد، بنابراین، استفاده از ابزاری مناسب که بتواند به بررسی تعامل بین زوجین بپردازد و مشکلات ارتباط و نوع روابط آن‌ها را از نظر میزان قدرت و کنترل و تبادل و معاشرت بسنجد، کمک شایانی می‌تواند در شناسایی و اتخاذ راهکارهای مناسب برای کار روی قسمت مشکل‌دار تعامل به ما ارائه بدارد. برای سازه‌های بین‌فردی^{۶۲}، مدل چرخه‌ای می‌تواند مدل مناسبی با پتانسیل بالایی باشد و می‌تواند منجر به مجموعه‌ای از رویه‌های تحلیلی شود که باعث ارتقاء مدل چرخه‌ای تا حدی فراتر از صرف ابزاری توصیفی شود و آن را به ابزار مناسبی برای اعتباریابی سازه‌ها تبدیل کند. با این حال، محدودیت مدل چرخه‌ای این است که این مدل به عنوان مدل ساختاری تنها برای سازه‌هایی مناسب است که محتوای بین‌فردی زیاد و اساسی دارند (گارتمن، ۱۹۹۱). برای سازه‌هایی که تا حد زیادی بین‌فردی نیستند، مدل‌های دیگر می‌تواند مناسب‌تر باشد.

بر اساس یافته‌های به دست آمده از این پژوهش، پیشنهاد می‌شود که مهارت‌های ارتباطی زوجین با استفاده از این ابزار مورد سنجش قرار بگیرد و در صورتی که نمره افراد در این بعد پایین بود، بر آموزش مهارت‌های ارتباطی و تبدیلی آن‌ها تأکید بسیاری شود و بر اساس آن مداخله صورت گیرد. همچنین پیشنهاد می‌شود اعتباریابی این ابزار در گروه سنی دیگر و زوجین دارای تعارض نیز اجرا گردد. همبستگی آن با آزمون‌های دیگر مثل عملکرد خانواده و سازگاری زناشویی مورد ارزیابی قرار گیرد. از این پرسشنامه می‌توان برای شناسایی مشکلات زوجین و همچنین شناسایی ابعاد خاص مشکلات زوجین استفاده نمود. فراتر از حیطه زوجین، نیز می‌توان برای سنجش کیفیت هر نوع ارتباط متقابلی از آن استفاده کرد؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود که آزمون فوق در پژوهش‌ها و پایان‌نامه‌ها و مراکز مشاوره جهت ارزیابی ارتباطات بین‌فردی خصوصاً

زوجین مورد استفاده قرار گیرد. ضمناً، استفاده از این ابزار، برای پیش‌بینی رفتارهای بین فردی مثل حمایت اجتماعی، گامی بعدی مهمی در اثبات اعتبار و قابلیت استفاده این پرسشنامه می‌باشد.

پی‌نوشت‌ها

1. Laura, H. Lippman and Bradford
2. McKeown
3. Helms
4. Markman, H., Stanley, S., & Blumberg
5. Ebrahimi & Janbozorgi
6. Hogan
7. Guttman
8. Holland
9. Russell
10. Madison
11. Wiggins
12. Markey
13. Horowitz, Wilson, Turan, Zolotsev, Constantino, & Henderson
14. Wiggins, Phillips, & Trapnell
15. Alden, Wiggins, & Pincus
16. Horowitz, Rosenberg, Baer, Ureno, & Villasenor
17. Gurtman
18. Leary
19. Sullivan
20. Tracey
21. Interpersonal Adjective Scales
22. Assured - Dominant
23. Arrogant - Calculating
24. Cold - hearted
25. Aloof - Introverted
26. Unassured - Submissive
27. Unassuming - Ingenuous
28. Warm - Agreeable
29. Gregarious - Extraverted
30. Agenda
31. Communication
32. baken
33. Foa
34. Horowitz., Dryer, & Krasnoperova
35. Diehl
36. Nasiri, Raji, & Ahmadi
37. Interpersonal Problems Circumplex Iranian form of Interpersonal Problems Inventory (IR - IPC)
38. Neo - 5
39. neurotizim
40. Extrovergent
41. Opennes
42. Agreeableness
43. consciousness
44. Costa & McCrae
45. Amanallahifard
46. Randomization test of hypothesised ordered relations
47. Circumplex
48. null conjecture
49. correspondence index (CI)
50. Rounds, Tracey & Hubert
51. meet predications
52. rejected predications
53. tied predications
54. perfect fit
55. Ghaed, S. G., & Gallo
56. Lippa
57. Helgeson & Fritz
58. Moskowitz, Ho, & Turcotte - Tremblay
59. Henderson
60. Smith, Traupman, Uchino, & Berg
61. Interpersonal Construct
- 62.

منابع

ابراهیمی، آ و جان‌بزرگی، م (۱۳۸۷). رابطه مهارت‌های ارتباطی و رضایت زناشویی. *روانشناسی و دین*. ۲(۲). ۱۱۹ - ۱۰۷.

امان‌الهی فرد، ع. (۱۳۸۴). بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیتی و عوامل فردی و خانوادگی با رضایت زناشویی در کارکنان اداره‌های دولتی شهر اهواز، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مشاوره، دانشگاه شهید چمران اهواز.

نصیری زارچ، ز.، راجی، ح.، احمدی، غ.ر. (۱۳۹۲). رابطه بین هوش هیجانی و رضایت‌مندی زناشویی زوجین مناطق سه‌گانه شهر اصفهان. *خانواده‌پژوهی*. ۹ (۳۵).

- Alden, L. E., Wiggins, J. S., & Pincus, A. L. (1990). Construction of circumplex scales for the Inventory of Interpersonal Problems. *Journal of personality assessment*, 55(3 - 4), 521 - 536.
- Bakan, D. (1966). *The duality of Human Existence: Isolation and Communication in Western Man*. Boston: Beacon Press.
- Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1985). The NEO personality inventory.
- Costa, P. T., & McCrae, R. R. (2008). The revised neo personality inventory (neo-pi-r). *The SAGE handbook of personality theory and assessment*, 2(2), 179 - 198.
- Diehl, M., Elnick, A. B., Bourbeau, L. S., & Labouvie - Vief, G. (1998). Adult attachment styles: Their relations to family context and personality. *Journal of personality and social psychology*, 74(6), 1656- 1669.
- Ebrahimi, A., Janbozorgi, M., (2009). [The relationship between communication skills and marital satisfaction]. *Psychology and religion*, 2(2), 107 - 119. [in Persian].
- Erikson, E. H. (1959). Identity and the life cycle: Selected papres
- Foa, U. G. (1965). Convergences in the analysis of the structure of interpersonal behavior. *Psychological Review*, 68(5), 341- 353.
- Ghaed, S. G., & Gallo, L. C. (2006). Distinctions among agency, communion, and unmitigated agency and communion according to the interpersonal circumplex, five - factor model, and social - emotional correlates. *Journal of personality assessment*, 86(1), 77 - 88.
- Gurtman, M. B. (1992). Trust, distrust, and interpersonal problems: a circumplex analysis. *Journal of personality and social psychology*, 62(6), 989-1002.
- Gurtman, M. B., & Pincus, A. L. (2000). Interpersonal Adjective Scales: Confirmation of circumplex structure from multiple perspectives. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26(3), 374 - 384.
- Guttman, L. (1954). A new approach to factor analysis: The radix. In P. F. Lazarsfeld (Ed), *Mathematical thinking in the social sciences*. New York: Free Press.
- Helgeson, V. S., & Fritz, H. L. (2000). The implications of unmitigated agency and unmitigated communion for domains of problem behavior. *Journal of personality*, 68(6), 1031 - 1057.
- Helms, H. M. (2013). Marital relationships in the twenty - first century. In G. W. Peterson & K. R. Bush (Eds), *Handbook of marriage and the family*. Boston: Springer.
- Henderson, L., & Horowitz, L. M. (2006). Social allergens and frustrated interpersonal motives. In *annual meeting of the Society for Interpersonal Theory and Research, Philadelphia, PA*.
- Hogan, R. (1982). A socioanalytic theory of personality. In B. R. Schlenker(Ed), *The self and social life*. New York: Mc Graw Hill.
- Holland, J. L. (1973). *Making vocational choices: A theory of careers*. New Jersey Prentice Hall.
- Horowitz, L. M. (2004). *Interpersonal foundations of psychopathology*. Washington DC: American Psychological Association
- Horowitz, L. M., Dryer, D. C., & Krasnoperova, E. N. (1997). The circumplex structure of interpersonal problems. In R. Plutchick & H. R. Conte (Eds), *Circumplex models of personality and emotions*. Washington DC: American Psychological Association.
- Horowitz, L. M., Rosenberg, S. E., Baer, B. A., Ureño, G., & Villaseñor, V. S. (1988). Inventory of interpersonal problems: psychometric properties and clinical applications. *Journal of consulting and clinical psychology*, 56(6), 885-892.

- Horowitz, L. M., Wilson, K. R., Turan, B., Zolotsev, P., Constantino, M. J., & Henderson, L. (2006). How interpersonal motives clarify the meaning of interpersonal behavior: A revised circumplex model. *Personality and Social Psychology Review*, *10*(1), 67 - 86.
- Laura, H. Lippman, & Bradford, W. (2013). World family map. Mapping family change and child well - being outcomes. *An International Report from. al Report from.*
- Leary, T. (1957). *Interpersonal Diagnosis of Personality*. New York: Ronald.
- Lippa, R. A. (2001). On deconstructing and reconstructing masculinity–femininity. *Journal of Research in Personality*, *35*(2), 168 - 207.
- Madison, J. K. (1997). Interpersonal assessment and therapy of eating disorders: A clinical application of a circumplex model. In R. Plutchik & H. R. Conte (Eds.), *Circumplex models of personality and emotions*. Washington DC: American Psychological Association.
- Markey, P. M., & Markey, C. N. (2009). A brief assessment of the interpersonal circumplex: The IPIP - IPC. *Assessment*, *16*(4), 352 - 362.
- Markman, H., Stanley, S., & Blumberg, S. L. (1998). Fighting for your marriage: Positive steps for preventing divorce and preserving a lasting love. *Family Court Review*, *36*(1), 95 - 95.
- McKeown, K. (2001). *Fathers and Families: research and reflection on key questions*. Dublin: Department of Health and Children.
- Moskowitz, D. S., Ho, M. H. R., & Turcotte - Tremblay, A. M. (2007). Contextual influences on interpersonal complementarity. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *33*(8), 1051 - 1063.
- Nasiri Zarch, Z., Raji, H.A., Ahmadi, GR. (2013). [The Relationship Between Emotional Intelligence and Couples Marital Satisfaction in Three Regions of the Isfahan]. *Journal of Family Research*, *9*(3);325 - 341; 2013. [in Persian].
- Rounds, J. B., Tracey, T. J., & Hubert, L. (1992). Methods for evaluating vocational interest structural hypotheses. *Journal of Vocational Behavior*, *40*(2), 239 - 259.
- Russell, J. A. (1980). A circumplex model of affect. *Journal of personality and social psychology*, *39*(6), 1161 - 1178.
- Smith, T. W., Traupman, E. K., Uchino, B.N., Berg, C. A. (2010). Interpersonal Circumplex Descriptions of Psychosocial Risk Factors for Physical Illness: Application to Hostility, Neuroticism, and Marital Adjustment. *Journal of Personality*, *78*(3), 1011-1036.
- Sullivan, H. S. (1953). *The interpersonal theory of psychology*. New York: WW.
- Tracey, T. J. G. (2000). Analysis of circumplex models. In H. E. A. Tinsley & S. D. Brown (Eds), *Handbook of applied multivariate statistics and mathematical modeling*. San Diego: Academic Press.
- Wiggins, J. S. (1979). A psychological taxonomy of trait - descriptive terms: The interpersonal domain. *Journal of personality and social psychology*, *37*(3), 395- 412.
- Wiggins, J. S. (2003). *Paradigms of personality assessment*. Guilford Press.
- Wiggins, J. S., Phillips, N., & Trapnell, P. (1989). Circular reasoning about interpersonal behavior: Evidence concerning some untested assumptions underlying diagnostic classification. *Journal of Personality and Social Psychology*, *56*(2), 296- 305.
- Wiggins, J. S., Trapnell, P., & Phillips, N. (1988). Psychometric and geometric characteristics of the Revised Interpersonal Adjective Scales (IAS - R). *Multivariate Behavioral Research*, *23*(4), 517 - 530.
- Wiggins, J. S., & Trapnell, P. D. (1996). A dyadic-interactive perspective on the Five-Factor Model. In J. S. Wiggins (Ed.), *The Five- Factor Model of personality Theoretical perspective*. New York: Guilford Press.